

Civilproces

Pensum: Civilprocessen, 6. udg, Gomard og Kistrup

Indholdsfortegnelse

1 – Civilprocessen som juridisk disciplin.....	2
1.1 Processuel og materiel ret.....	2
1.2 Civilproces og anden procesret.....	2
1.3 Civilprocessens grundprincipper – s. 24.....	2
2 – Domstolenes statsretlige stilling.....	3
2.1 Domstolenes forhold til lovgivningsmagten – s. 29.....	3
2.2 Domstolenes forhold til forvaltningen – s. 32.....	3
2.3 Domstolskontrol med forvaltningen.....	3
2.4 Den europæiske Menneskerettighedskonvention – s. 423	
2.5 Domstolenes opgaver uden for den egentlige retspleje – s. 43.....	3
3 – Civilprocessen lovgrundlag.....	5
4 – Domstolenes organisation.....	6
4.1 Oversigt.....	6
4.2 De almindelige domstole.....	7
5 – De almindelige domstoles saglige kompetence.....	8
5.1 Hovedpunkterne.....	8
5.2 Byretternes kompetence i civile sager.....	8
5.3 Henvielse af sag fra byret til landsret.....	8
5.4 Sager af mindre økonomisk værdi – s. 97.....	9
6 – De alm. domstoles stedlige og intrn. kompetence.....	11
6.1 Begreberne stedlig og international kompetence.....	11
6.2 Hjemting.....	11
6.3 Undtagelsesværneting (Supplerende værneting, specielle kompetenceregler).....	12
6.4 Værneting efter EU's domsforordningen – s. 123.....	13
6.5 Internationalt værneting uden for domsforordningens område – s. 138.....	16
6.6 Domstolenes internationale kompetence i særlige typer af sager.....	17
6.7 Værnetingsaftaler.....	18
10 – Alm. orientering om sagsbehandlingen	20
11 – Sagens forberedelse ved indlevering og forkyndelse af stævning.....	22
11.1 Sagens forberedelse – s. 228.....	22
11.2 Sagens anlæg – s. 230.....	22
11.3 Stævningens forkyndelse (tingfæstning) – s. 237.....	22
11.5 Stævningens indhold og forkyndelse.....	22
12 – Sagens forberedelse efter stævningens forkyndelse.....	25
12.1 Grundprincipper.....	25
12.2 Forberedelse af byretssager og Sø- og Handelsretssager – s. 263.....	25
12.3 Forberedelse af sager af mindre værdi (småsagsprocessen) – s. 273.....	25
12.4 Udsættelse – s. 276.....	25
13 – Hovedforhandling.....	26
14 – Inddragelse af nyt processtof i sagen... 	26
15 – Udeblivelse.....	26
16 – Sagens ophævelse.....	26
21 – Objektiv kumulation.....	27
21.1 Sager med en flerhed af krav og af parter.....	27
21.2 Oprindelig, objektiv kumulation fra sagsøgerens side – s. 431.....	27
21.3 Efterfølgende, objektiv kumulation fra sagsøgerens side – s. 434.....	27
21.4 Modkrav (objektiv kumulation fra sagsøgtes side) – s. 435.....	27
22 – Subjektiv kumulation.....	29
22.1 Definition og anvendelse af subjektiv kumulation.....	29
22.2 Oprindelig subjektiv kumulation – s. 445.....	29
22.3 Adcitation.....	29
22.4 Hovedintervention – s. 453.....	30
22.5 Biintervention og procesunderretning (litis denuntiatio).....	30
22.6 Særregler om kumulation m.m. i andre love – s. 463.	30

1 – Civilprocessen som juridisk disciplin

1.1 Processuel og materiel ret

- De processuelle regler opfattes som et accessorisk normsystem til den materielle ret.
- De processuelle regler drejer sig om gennemførelsen af de bestående rettigheder og forpligtelser.
- Civilprocessens regler handler om behandlingen af borgerlige retssager.

1.2 Civilproces og anden procesret

- Loven skelner mellem den egentlige retspleje og anden retspleje, jf. RPL § 11.
- Strafferetspleje falder udenfor civilprocessen.
- Civilproces er præget af at parterne har dispositionsret over sagsgenstanden og bevarer denne rådighed. (I overensstemmelse med grundsætningen om kontraktsfrihed).

1.3 Civilprocessens grundprincipper – s. 24

- *Offentlighed.* Offentligheden må overvære retsmøder (umiddelbar offentlighed), og må referere disse (middelbar offentlighed). Vigtig for at skabe tillid. Fungerer som kontrol og debat af systemet.
- *Mundtlighed.* Retten træffer afgørelse på grundlag af parternes mundtlige fremstilling.
- *Umiddelbarhed.* Dvs. både beviser og procedure, fremføres direkte for den ret, som skal dømme i sagen. Retten har mulighed for at stille spørgsmål.
- *Bevisbedømmelsens frihed.* Betydningen af beviser er overladt til rettens skøn.
- *Partsoffentlighed og aktindsigt.* Parterne har ret til at være til stede, samt blive bekendt med alt, som fremkommer i sagen.
- *Kontradiktion.* Parterne har krav på at komme til genmæle imod, hvad anføres fra anden side.
- *Dispositionsprincippet.* Parterne bestemmer alm. frit over sagens genstand.
- *Forhandlingsprincippet.* Retten skal træffe sin afgørelse på grundlag af fremsatte krav og tilvejebragte oplysninger. Retten kan som udgangspunkt ikke inddrage processtof, jf. RPL §§ 338 og 344.
- *Kravet om koncentration.* Så få møder som muligt. Det er dyrt at føre retssag.

2 – Domstolenes statsretlige stilling

2.1 Domstolenes forhold til lovgivningsmagten – s. 29

- Lovgivningsmagten kan ikke træffe afgørelser i konkrete sager, jf. U 1999.841 H (Tvind-sagen).
- Domstolene skaber ny ret, ved fortolkning og udfyldning af lovreglerne.
- Præcedens er alene vejledende, men ikke bindende.
- Retssædvane på grundlovsniveau antager at domstolene kan prøve om en lov strider imod Grundloven (lovens grundlovmæssighed).
  - Spørgsmålet kan rejses i såvel civile sager som straffesager.
  - En dom har kun retskraft mellem parterne. En lov kan således ikke annulleres af domstolene.

2.2 Domstolenes forhold til forvaltningen – s. 32

2.2.1 Begrebet domstole

- Et organ er en domstol i Grundlovens forstand, hvis det medlemmer har en personlig og funktionel uafhængighed efter GRL § 64, eller dog en uafhængighed, som ikke er væsentlig ringere.
- Et organ er *ikke* en domstol blot fordi et eller flere medlemmer opfylder betingelserne for at kunne udnævnes til dommer, jf. RPL § 42.

2.2.2 Materiel afgrænsning af dømmende myndighed

- Afgrænsning mellem domstole og forvaltningsmyndighed kan ikke ske ud fra GRL's positive bestemmelser.

2.3 Domstolskontrol med forvaltningen

- Domstolene har kompetence til at kontrollere, at den udøvende magt ikke overskrider sine grænser, jf. GRL § 63.
  - Prøvelsen kan være indskrænket ved endelighedsbestemmelser.
  - En forvaltningsmyndighed kan *ikke* med bindende virkning for domstolene fastslå hvorvidt denne eller anden myndighed er kompetent eller ikke.
- Parterne er ikke bundet af tidligere sagsbehandling ved en administrativ myndighed i udformningen af påstande og anbringender.
- Domstolene kan prøve både *jus* og *faktum*. Borgeren skal være opmærksom på sine påstande for at opnå en positiv afgørelse.
- Forvaltningen overlades gerne et skøn. Særligt hvor forvaltningen er en særlig kompetence.
- Obs. Sondrer mellem *frifindelse* af myndigheden og *afvisning* af sagen.
- Alm. anke har som **HR** *suspensiv virkning*.
  - U: prøvelse af administrative afgørelser har ikke, jf. GRL § 63, stk. 1, 2. pkt..
    - UU: Domstolene kan dog tillægge suspensiv virkning.
- Afgørelser kan indbringes for domstolene selvom rekursmulighederne *ikke* er udnyttet. (Modsat ombudsmanden)

2.4 Den europæiske Menneskerettighedskonvention – s. 42

- Enhver har ret til at klage til EMD. (Petitionsret)
- Enhver har ret til at få retssager afgjort af en uafhængig og upartisk domstol ved retfærdig og offentlig rettergang inden for en rimelig frist, jf. konventionens art. 6.

2.5 Domstolenes opgaver uden for den egentlige retspleje – s. 43

2.5.1 Den egentlige retspleje

- Domstolens hovedopgave.

- Omfatter: Civile og kriminelle retssager samt skifte og fagedforretninger.

2.5.2 Opgaver uden for den egentlige retspleje

- Sondring mellem judicielle opgaver og opgaver af administrativ karakter.
- Judicielle opgaver udenfor den egentlige retspleje er *opkrævning af retsafgift* og *notarialforretninger*, jf. RPL § 11, stk. 2, nr. 1 og 4. Desuden tinglysningens afgørelser.

2.5.3 Retshjælp

- Retten skal bistå ægtefælle og arvinger med at udfærdige anmeldelser og opgørelser. *Administrativ opgave*.

2.5.4 Leder af en ret

- Retspræsidenten fungerer som personalechef og skal undertiden administrere retsbygningen.
- Afgørelser af administrativ karakter kan påklages til højere forvaltningsmyndighed. Kun afgørelser af *judiciel* karakter kan appelleres til landsretten, jf. RPL §§ 6 og 11, stk. 2, nr. 3 og 4.
- Klager over embedsvirksomhed (dommere, retsassessor osv.) behandles af Den særlige Klageret, jf. RPL § 49, stk. 1. Dommere og dommerfuldmægtige falder uden for Ombudsmandens virksomhed, hvad enten der er tale om retspleje eller forvaltning.

2.5.5

- Retten har ikke pligt til aktivt at påse overholdelse af love og vedtægter. Retten har således ikke pligt til at indgive anmeldelse til politiet eller anden myndighed.

3 – Civilprocessen lovgrundlag

- Historisk gennemgang af RPL's tilblivelse.
- Gennemgang af Retsafgiftsloven, nærmere bestemt oversigt over retsafgifter.
- RPL gælder *ikke* for Færøerne og Grønland. Kort oprensning af deres individuelle system

4 – Domstolenes organisation

- Reguleret ved RPL kap. 1.

4.1 Oversigt

4.1.1 Domstolene

- De almindelige domstole: byretterne, Tinglysningsretten, landsretten og Højesteret. Desuden Sø og handelsretten, jf. RPL § 1.
- Landet er inddelt i 24 retskredse, jf. § 9. Byretter, landsretter og Højesteret er ledet af en præsident, der varetager det administrative og fordeler sagerne mellem dommerne.
- Enkeltmandsret eller kollegial ret?
  - Byretten er som udgangspunkt en enkeltmandsret, jf. § 12, stk. 1.
    - Retten kan bestemme, at 3 dommere skal deltage i afgørelsen af sagen, jf. § 12, stk. 3.
      1. sagen er af principiel karakter
        - Navnlige lovforklaring.
        - Kan henvises til landsretten, jf. § 226.
      2. sagens udfald kan få væsentlig betydning for andre end parterne
      3. sagen frembyder særlig omfattende eller vanskelige retlige eller bevismæssige spørgsmål, eller
      4. sagens særlige karakter i øvrigt *undtagelsesvis* gør kollegial behandling påkrævet
    - *Kun afvisning* af kollegial behandling kan kæres, jf. § 12, stk. 4, 2. pkt..
    - Parterne skal have haft adgang til at udtale sig forinden retten træffer afgørelse om kollegial beklædning.
    - Afgørelsen træffes af den jurist der behandler sagen. CP s. 71n.
  - Landsretterne og Højesteret er kollegiale retter. I landsretten deltager 3 dommere, jf. § 7. I højesteret mindst 5 dommere, jf. § 3.
  - Udenfor hovedforhandlingen beklædes landsretten af én dommer, jf. § 7, stk. 1, 2. pkt.. Ligeledes udeblivelsesdomme i 1. instans, jf. § 360, stk. 3. Udeblivelse ved ankesager kan dog ikke afsiges ved én dommer alene, jf. U 2002.360 H. CP s. 75.
- Medvirken af sagkyndige dommere.
  - Retten kan bestemme at der skal medvirke 2 sagkyndige dommere, jf. § 20, stk. 1.
  - I boligsager tiltrædes retten af 2 sagkyndige dommere, såfremt én part begærer det.
  - Parterne skal have haft adgang til at udtale sig inden der træffes afgørelse om medvirken af sagkyndige, jf. § 20, stk. 3.
  - Afgørelse træffes ved kendelse og kan kun kæres hvis der gives afslag, jf. § 20, stk. 3, 3. pkt..
  - Sagkyndige dommere medvirker ikke i indispositive sager. (Ægteskab, faderskab, værgemål, forældremyndighed)
  - U: Ved Højesteret medvirker ikke sagkyndige dommere.
- Landsretten
  - Den geografiske afgrænsning mellem de to landsretter går ved lillebælt.
  - Landsrettens domme i ankesager kan kun indbringes for Højesteret til 3. instans behandling efter bevilling, jf. § 371.
- Sø- og handelsretten
  - Sager der behandles ved sø- og handelsretten er oplyst i § 225.
  - Byretten kan henvise en sag til sø- og handelsretten under de i § 227 oplyste betingelser.
  - Retten tiltrædes af 2 sagkyndige dommere, men kan vælge at indkalde 4 sagkyndige.

- Retsformanden kan bestemme at en sag skal afgøres under medvirken af 3 fagdommere, foruden de sagkyndige dommere, jf. § 16, stk. 1, 3. pkt..
- Den særlige klageret
  - Se RPL § 1a. Desuden CP s. 61.
- Tinglysning retten
  - Varetager tinglysning for hele landet, jf. § 18, og har sæde i Hobro.
  - Retten er ikke en byret, men sidestiller hermed i det hierarkiske system. Afgørelser kan kæres til landsretterne.
- Ekstraordinære domstole
  - Kan kun være undersøgende, men ikke dømmende, jf. GRL § 61, 2. pkt..
  - Beslutninger fra undersøgelseskommission kan indbringes for Østre Landsret.

4.1.2 Appel og kompetence – s. 63

- Appel
  - Der gælder i almindelighed et 2-instansprincip. Visse mindre byretssager kan dog kun appelleres med Procesbevillingsnævnets tilladelse, jf. § 368, stk. 1.
  - Landsretterne samt Sø- og handelsrettens *domme* kan frit ankes til Højesteret.
    - Kendelser og beslutninger kan normalt ikke kæres, og da kun med tilladelse, jf. § 392, stk. 2.
  - 3. instansbehandling kan ske efter tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, jf. § 371.
- Procesbevillingsnævnet sammensætning og funktion er reguleret i RPL kap. 1A
  - Der er tale om et nævn, som er uden for forvaltningen.
  - Nævnets skønmæssige afgørelser kan ikke prøves af domstolene. Kompetence og sagsbehandling kan dog prøves, jf. GRL § 63.
- Hovedreglen er at sager indbringes for byretten som 1. instans i den retskreds hvor sagsøgte har bopæl.

4.1.3 Dommere, retsassessorer og dommerfuldmægtige

- Dommere udnævnes af Kongen efter indstilling fra Justitsministeren, jf. GRL § 27.
- Dommeren kan *kun* afskediges ved dom, jf. GRL § 64.
- Dommerfuldmægtige og retsassessorer udfører arbejde der ikke kræver dommer, og kan i et vist omfang beklæde retten, jf. RPL §§ 19, stk. 1 og 52
- Dommerfuldmægtige og retsassessorer er ikke fuldt ud uafhængige og bør derfor ikke dømme i sager, hvor uafhængigheden har særlig værdi.

4.2 De almindelige domstole

- Dette afsnit er flettet sammen med punkt 4.1.1 ovenfor.

5 – De almindelige domstoles saglige kompetence

- Den saglige kompetence angår hvilken *type* domstol der skal behandle sagen.
- Udgangspunktet: De almindelige domstole, jf. § 1, kan behandle alle slags sager.
- Overordnet synspunkt (sund fornuft): Undgå besvær, lettest mulig og mindst ressourcekrævende behandling for at nå frem til den materielt rigtige afgørelse.
- Kendelser eller beslutning
  - Beslutning kan bruges når der ikke er anført at det skal ske ved kendelse, jf. § 217.
  - Kendelser skal ledsages af en begrundelse, jf. § 218. Ligeledes dom.
  - Hovedregel: Dom anvendes når der tages stilling til det materielle. Kendelser bruges ved det processuelle.

5.1 Hovedpunkterne

- Domstolene påser af egen drift (*ex officio*), at en sag er omfattet af dennes saglige kompetence, jf. § 232, stk. 1.
  - Sagen henvises ved kendelse til anden almindelig domstol, jf. § 232, stk. 2. Forældelsesfrister afbrydes, se CP s. 234f.
  - Henviser ikke til særlige retter, da dette typisk giver anledning til yderligere overvejelser fra parterne. Sker afvisning ved dom.
  - NB! Vær opmærksom på stedlig kompetence i § 248.
  - Parterne kan dog aftale at en sag skal behandles af byretten, jf. § 226, stk. 2.
- Er en sag behandlet ved byret og landsretten i anken finder at byretten ikke havde kompetence, afsiges dom om ophævelse og afvisning, hvis domstolene ikke har kompetence.

5.2 Byretternes kompetence i civile sager

- **UP:** *Alle civile sager* starter som hovedregel i byretten, jf. § 224.
- Uanset økonomisk størrelse. Dog gælder en særlig småsagsbehandling for saggenstande under 50.000 kr., jf. § 400.

5.3 Henvisning af sag fra byret til landsret

5.3.1 Henvisning til landsret på grund af sagens *principielle karakter* – s. 92

- Byretten har mulighed for at henvise en sag til landsretten, men *kun efter anmodning* fra en part, jf. § 226, stk. 1.
  - Byretten kan *ex officio* eller efter begæring behandle sagen med 3 dommere, jf. § 12, stk. 3, nr. 1.
- Henvisning eller kollegial behandling?
  - Har sagen *generel betydning* for rets anvendelsen eller retsudviklingen?
  - Har sagen *væsentlig samfundsmæssig rækkevidde*?
- Principiel karakter?
  - RPL udtaler sig ikke herom.
  - Retten afgør om sagen er principiel.
  - Efter sædvanlig opfattelse:
    - *Fortolkningen af lovbestemmelse* (U 2008.694 H) eller
    - *Generelle spørgsmål vedrørende uskreven ret.*
- *Bevisspørgsmål* og *konkrete fortolkningsspørgsmål* vil normal ikke kunne henvises.
- *Skønmæssige afgørelser* vil normalt heller ikke kunne henvises.
- *Sagens betydelige værdi* spiller en mindre rolle, da der ikke længere er noget beløbsgrænse for byretten.
- Domspraksis: U 2008.694 H

5.3.2 Henvisning til landsret som det mest hensigtsmæssige – s. 94

- Hvis sagen har nær tilknytning til en sag der verserer i landsretten, kan det være hensigtsmæssigt at henvise. Der kan ikke henvises ved verserende ankesag.
- Henvisning kan da kun ske efter forudgående indhentet udtalelse fra landsretten, jf. § 254, stk. 2.

5.3.3 Formelle spørgsmål i forbindelse med henvisning til landsret – s. 94

- Henvisning kan kun ske efter begæring fra en part, jf. § 226, stk. 1 og 2.
- Rettens afgørelse sker ved kendelse. Nægtelse af at henvise sagen kan kæres til højere instans.
- Begæring om henvisning skal ske allerede i det forberedende møde (1. retsmøde), jf. § 226, stk. 3.
  - Finder retten ikke at der skal afholdes forberedende møde, skal begæring fremsættes senest 4 uger efter rettens meddelelse herom, jf. § 226, stk. 3.
  - Byretten kan genoptage forberedelsen i medfør af § 356, stk. 1.
- Værnetingsaftale
  - Parterne kan træffe aftale om værneting, jf. § 245. Både vedrørende aktuel sag og fremtidige sager.
  - Parterne kan aftale at sagen skal behandles ved byret. Byretten kan så kun henvise hvis *begge* parter anmoder om det, jf. § 226, stk. 2.
  - Parterne kan *ikke* aftale, at en sag skal behandles ved landsret eller Højesteret.

5.4 Sager af mindre økonomisk værdi – s. 97

- Er den økonomiske værdi under 50.000 kr. finder RPL kap. 39 anvendelse, jf. § 400, stk. 1.
- Småsagsbehandling er forbeholdt byretterne.
  - Indebærer forenklet proces
    - retten kan varetage sagens forberedelse
    - strengere krav til bevisførelsens relevans
    - forenkede regler om sagkyndig oplysning af sagen
    - forenklet hovedforhandling.
- Parterne kan *efter tvistens er opstået* aftale småsagsbehandling kan anvendes uanset sagens værdi, jf. § 400, stk. 1.
- Parterne kan *efter tvistens er opstået* aftale småsagsbehandling ikke skal anvendes, jf. § 400, stk. 1, nr. 2.
- Sagens værdi
  - Bestemmes efter påstanden i stævningen, jf. § 401, stk. 1.
  - Kun hensyn til hovedstolen. Sagsomkostninger eller procesrenter medregnes ikke.
  - Retten afgør sagens værdi.
  - Nettoværdien. Er krav betinget af en modydelse skal modydelsen trækkes fra.
- Kumulation
  - Ved oprindelig objektiv kumulation, dvs. flere krav mellem samme parter, sammenlægges kravene.
  - Ikke sammenlægning hvis sagsøger fremsætter krav mod flere sagsøgte, jf. § 250.
  - Ikke sammenlægning hvis flere sagsøgere kumulerer deres krav, jf. U 1998.544 Ø.
- Udvidelse / nedsættelse
  - Skal efter omstændighederne tages med i betragtning.
  - Desto senere i forløbet udvidelse sker, des mindre betydning kan det tillægges i forhold til småsagsbehandlingsspørgsmålet.
- Småsagsprocessen anvendes ikke
  - i indispositive sager, jf. § 400, stk. 3.
  - i private straffesager.

- For sager ved Sø- og Handelsretten.

6 – De alm. domstoles stedlige og intn. kompetence

- Hvor saglig kompetence afgør hvilken type domstol der skal behandle sagen, afgør *stedlig* kompetence hvilken af flere ensartede domstole der skal behandle sagen.
- Hovedspørgsmålet er: Hvilken byret skal sagen indgives til?
- **UP:** *Sagsøgtes bopæl er hjemting*, jf. RPL § 235, stk. 1.
- Retten afgør ex officio om den er rette værneting, jf. § 248, stk. 1.
  - Retten skal så vidt muligt henvise sagen til rette værneting, jf. § 248, stk. 2.
  - Afvisning kan have konsekvenser. Fx U 1972.925 – Forældelsesfrister.
  - Det er forholdene ved indlevering af stævning der er afgørende, jf. § 235, stk. 1 jf. § 348, stk. 1.
- Skal domsordningen anvendes?
  - Bopæl i EU? Art. 2. => Domsordningen anvendes.
  - Ikke bopæl i EU! Art. 4 => Domsforordning kan ikke anvendes. DOG art. 22 og 23. =>
- **TODO!!! Tjekliste!**

6.1 Begreberne stedlig og international kompetence

- Der er tale om geografisk afgrænsning.
- Et regelsæt for det geografiske Danmark.
- Domskonvention for EU. Forordningen gælder frem for RPL.
- Endnu andre regler for resten af verdenen.

6.2 Hjemting

6.2.1 Fysiske personer

- Husk at ved personligt drevet virksomhed skal ejeren sagsøges, ikke virksomheden.

6.2.1.1 Bopæl

- Bopælen er som udgangspunkt angivet i folkeregisteret. I øvrigt ”det varige hjem”.
- Bopælen afgøres ved indlevering af stævning, jf. § 235, stk. 1 jf. § 348, stk. 1.
  - Efterfølgende flytning er uden betydning. CP s. 107.
- Det er muligt at bo flere steder (stk. 2), ligesom det er muligt ikke at have nogen bopæl (stk. 3).

6.2.1.2 Opholdssted – s. 108

- Hvis man ingen bopæl har, er bopæl det sted man opholder sig, jf. § 235, stk. 3.
  - Hvis hverken bopæl eller opholdssted så er det seneste opholdssted/bopæl, jf. § 235, stk. 4.

6.2.1.3 Danske eksterriale personer bosat i udlandet – s. 109

6.2.2 Juridiske personer

6.2.2.1 Stat og kommune – s. 110

- Kommuner har hjemting der hvor rådhuset ligger, jf. § 239.
- Staten har hjemting hvor myndigheden har hovedkontor, jf. § 240, stk. 1.
  - Afgørelser ved *central* myndighed skal (jf. ”*anlægges*”) stævnes ved sagsøgers hjemting, jf. § 240, stk. 2.
    - Formålet er geografisk spredning af sagerne.
  - U 2000.55 H – Social og sundhedsmyndighed i Ålborg.
  - Det er en forudsætning at sagsøger har hjemting i Danmark, ellers anvendes UP i § 235, stk. 1.

6.2.2.2 Selskaber, foreninger og andre sammenslutninger – s. 111

- Personlige drevne virksomheder skal sagsøges som fysiske personer.
- Selskaber har i øvrigt hjemting der hvor hovedkontoret ligger, jf. § 238, stk. 1.
- Sammenslutninger, jf. § 238, stk. 3. og 4.

6.3 Undtagelsesværneting (Supplerende værneting, specielle kompetenceregler)

6.3.1 Almindelige regler om undtagelsesværneting – s. 113

- Sagsøger kan som udgangspunkt frit vælge mellem sagsøgtes hjemting eller undtagelsesværneting.
- Parterne kan aftale at indbringe sagen for enhver anden ret af samme art, jf. § 245.

6.3.2 Sager mod erhvervsdrivende – s. 114

6.3.2.1 Fysiske personer – s. 114

- Sager mod personer der driver erhvervsvirksomhed, og vedrører virksomheden, kan anlægges ved retten det sted hvor virksomheden udøves, jf. § 237.

6.3.2.2 Juridiske persons filialer – s. 115

- § 238

6.3.3 Sager om fast ejendom – s. 116

- En sag om rettigheder over fast ejendom, kan anlægges ved retten på det sted, hvor ejendommen ligger, jf. § 241.
- Hvornår er det en ret over fast ejendom?
  - Når man diskuterer om man har retten. ”Ret til at køre over grunden”.
  - Kun sager med påstand om anerkendelse af en bestemt rettighed over fast ejendom består eller ikke består, rettighedens omfang eller håndhævelse, er omfattet af bestemmelsen.
  - Hvis det handler om erstatning, er der ikke tale om en ret over fast ejendom, hvorefter udgangspunktet i § 235 anvendes.
  - Heller ikke hvis det er almindelige naborettigheder.

6.3.4 Opfyldelsesværneting – s. 118

- Sager vedrørende kontraktsforhold skal anlægges ved opfyldelsesstedet, jf. § 242.
  - U 1991.779 Ø
    - Erstatning i stedet for opfyldelse.
    - Dom: Det gør ingen forskel.
- Hvis der er tale om et pengekrav finder bestemmelsen ikke anvendelse, jf. § 242, stk. 2.
  - Medmindre kravet skulle opfyldes inden stedet forlades (fx restaurant), jf. § 242, stk. 2, 2. led.
  - U 1990.408 VLK
  - U 1992.746 H

6.3.5 Deliktswerneting (fornærmelsesværneting) – s. 120

- Påstår sagsøger straf, erstatning eller oprejsning i anledning af en retskrænkelser, kan sagen anlægges der hvor krænkelseren er foregået, jf. § 243.
- Både erstatning uden for kontrakt og private straffesager.
  - Både erstatning ved påstand om culpa, og sager med påstand om objektivi ansvar.
  - Regreskrav der støttes på aftale er ikke omfattet, hvis spørgsmålet ikke angår ansvarsgrundlaget.

6.3.6 Forbrugerværneting – s. 122

- Når forbrugeraftale ikke er indgået ved forbrugers personlig henvendelse, anvendes forbrugers hjemting, jf. § 244.

- Aftaler om værneting er ikke bindende for forbrugeren, hvis indgået inden tvistens opståen, jf. § 245, stk. 2.

6.4 Værneting efter EU's domsforordningen – s. 123

- Domsforordningen = Bruxelles I-forordningen.
- Dette kan være relevant hvis sagsøgte ikke har bopæl i Danmark.
- Mulighed for at anlægge sagen i Danmark alligevel, jf. § 246.
- Hvis sagsøgte har **bopæl i et EU-medlemsland**, finder Domsforordningen anvendelse, jf. art. 2 jf. § 247.
- **Hovedreglen:** Sagen anlægges der hvor sagsøgte har bopæl, jf. art. 2.
  - Bopæl – art. 59 og 60
- Begreber
  - Opfyldelsessted i art. 5.1
    - Som udgangspunkt de materielle regler i den lov, der er anvendelig i henhold til lovvalgsreglerne i den stat, for hvis retter sagen først er indbragt.
  - Ellers formodning for autonome EU-retlige begreber.
-

6.4.2 Domsforordningens anvendelsesområde – s. 126

6.4.2.1 Sagens parter – s. 126

- Sagen skal have international karakter. Dette kan dog godt lade sig gøre, selvom begge parter har bopæl i Danmark.
  - C-282/02 Owuso. Begge parter havde bopæl i England. Ulykken var sket på Jamaica.

6.4.2.2 Sagens genstand – s. 127

- Art. 1. - Civil- og handelsretlige sager.

6.4.3 Undtagelsesværneting efter domsforordningen – s. 128

- Enekompetence – art. 22.
  - Rettigheder over fast ejendom. => Enekompetence for retten i det land hvor den faste ejendom er beliggende.
    - Gælder ligeledes sagsøgte ikke har bopæl i et EU-medlemsland.
- Værnetingsaftale – art. 23
  - Udgangspunkt er at værnetingsaftalen finder anvendelse.
  - Finder som udgangspunkt anvendelse hvis mindst en af parterne har bopæl i et EU-medlemsland.
- Litispendens – art. 27

Kontraktsværneting – Domsforordningen art. 5.1

- NB! Begrund altid først hvorfor art. 5.1 finder anvendelse!
- Art. 5.1 Litra a
  - ”sager om kontraktsforhold”
    - Selvstændigt EU-retligt begreb:
      - ”Forpligtelser som en part frivilligt har påtaget sig over for en anden.”
  - ”den forpligtelse, der ligger til grund for sagen”
    - Hvad er den relevante forpligtelse?
      - den primære kontraktforpligtelse
      - Afgørende hvem der anlægges sagen!
      - Misligholdelse af kontrakten medfører at kontrakten er ”opfyldelsessted”
    - det er derfor ikke sagsøgers krav om erstatning eller om kontraktens ophævelse på grund af

misligholdelse, der er den kompetencebegrundende forpligtelse, men derimod den forpligtelse, der ifølge kontrakten påhviler sagsøgte, og som sagsøger påstår er blevet misligholdt.

- Kan være et pengekrav, i modsætning til RPL § 242.
- ”er opfyldt eller skal opfyldes”
  - Ikke et selvstændig EU-retligt begreb.
  - Den nationale ret, for hvilken sagen er indbragt, skal i henhold til sine egne lovvalgsregler afgøre, hvilket lands lov der er anvendelig på kontrakten og i overensstemmelse med denne lov (kontraktens *lex causae*) fastlægge den omtvistede kontraktmæssige forpligtelses opfyldelsessted.
  - Pengekrav – i dansk ret ”pengeskyld er bringeskyld”
  - **Eksempel: U 2002.1370 ØLK**
    - Rettens bemærkninger:
      - Det følger af retsplejelovens § 247, stk. 1, at der i sager, der er omfattet af en konvention, som er gennemført i dansk ret ved lov om EF-domskonventionen m.v., herunder ved bekendtgørelse i medfør af nævnte lovs § 15, anvendes konventionens værnetingsregler. Luganokonventionen er gennemført i dansk ret ved bekendtgørelse nr. 70 af 12. februar 1996, som er udstedt i medfør af § 15 i lov nr. 325 af 4. juni 1986 om EF-domskonventionen m.v., som ændret ved lov nr. 209 af 29. marts 1995. Konventionen er tillige tiltrådt af Schweiz. I nærværende sag har sagsøgte hjemsted i Schweiz, hvorfor Luganokonventionen finder anvendelse. Ifølge Luganokonventionens artikel 5, stk. 1, jf. artikel 53, kan et selskab i sager om kontraktforhold sagsøges ved retten på det sted, hvor den pågældende forpligtelse er opfyldt eller skal opfyldes. Ved den pågældende forpligtelse forstås den forpligtelse, som den konkrete sag vedrører. I denne sag er påstanden betaling af penge. Opfyldelsesstedet fastlægges i henhold til den materielle kontraktret, som finder anvendelse på aftalen (*lex causae*), og den materielle kontraktret skal vælges efter lovvalgsreglerne i den stat, hvor sagen er anlagt, dvs. efter dansk ret (*lex fori*). Den i sagen omhandlede realydelse, udvikling af en web-site, må betragtes som en tjenesteydelse, hvorfor Romkonventionen finder anvendelse ved fastlæggelse af opfyldelsesstedet i nærværende sag. Ifølge Romkonventionens artikel 4, stk. 2, gælder der en formodning for, at aftalen har sin nærmeste tilknytning til det land, hvor den part, som skal præstere den for aftalen karakteristiske ydelse, på tidspunktet for aftalens indgåelse har sin bopæl eller sit hovedsæde. Den for aftalen karakteristiske ydelse i denne sag er softwaren til web-siten, som er udviklet af sagsøgeren, der har hovedsæde i Danmark, hvorfor aftalen har sin nærmeste tilknytning til Danmark. Opfyldelsesstedet skal derfor bestemmes efter dansk ret, hvorefter opfyldelsestedet for betalingsforpligtelser er kreditors bopæl, jf. gældsbrevslovens § 3 analogt. Opfyldelsesstedet i denne sag er således sagsøgers hjemsted, som er Danmark, hvorfor sagen med rette er anlagt i Danmark. Det bemærkes, at der ikke for landsretten er oplyst omstændigheder, hvoraf det som helhed fremgår, at aftalen har en nærmere tilknytning til et andet land, jf. Romkonventionens art. 4, stk. 5., 2. pkt.
- Varens leveringssted
  - Den primære opfyldelse er pengekravet på købesummen.
  - ”Pengeskyld er bringeskyld” => sagen kan anlægges
  - Kun litra a var med i domskonventionen.
- Litra b
  - Opfyldelsesstedet er stedet for *varens* levering eller *tjenesteydelsens* levering.
  - Levering af varer og tjenesteydelser formentlig selvstændige EU-retlige begreber (sml. EF-traktatens bestemmelser om fri bevægelighed for varer og tjenesteydelser)
  - Set i forhold til litra a
    - Sager om kontrakten anlægges et sted
      - Sml. sælgers sag om betaling
      - Sml. købers sag om kontraktens misligholdelse
    - Leveringsstedet findes derimod på samme måde
      - For varer – ”i overensstemmelse med de anvendelige obligationsretlige regler ... eller efter en

aftale om leveringsstedet som er gyldig efter de anvendelige obligationsretlige regler”

- For tjenesteydelser – i praksis selve aftalen (f.eks. eneforhandling)
  - Eneforhandling – kig på retsforholdet
  - U 2002 424 SH:
    - Om sagsøgte kan sagsøges her i landet, beror efter EF-domskonventionens art. 5, nr. 1, og retspraksis, herunder EF-domspraksis, på indholdet af den kontraktmæssige forpligtelse, som efter sagsøgers påstand angives at være tilsidesat af sagsøgte, samt hvor forpligtelsen skulle opfyldes. Sagsøgers erstatningspåstand er begrundet i, at sagsøgte skal have ophævet parternes eneforhandleraftale uden at have haft grundlag herfor og dermed have tilsidesat sin forpligtelse til at opfylde aftalen, der bl.a. indeholdt en bestemmelse om 2 års gensidigt opsigelsesvarsel. Da denne forpligtelse skulle opfyldes her i landet, som er det område, aftalen var fældende for, kan sagsøgte sagsøges her.
  - ”medmindre andet er aftalt”
    - Hertz, s. 141: ”Ved søgsmål i anledning af denne kontrakt skal Bruxelles I
- Litra b er den praktiske hovedregel
- C-26/91 Handte
  - 3 – Det fremgår af de akter, der er fremsendt til Domstolen, at TMCS [fransk selskab] i 1984 og 1985 af ...Bula et fils (herefter benævnt "Bula") købte to metalpoleringsmaskiner, som det lod forsyne med et udsugningsanlæg, der var fremstillet af Handte GmbH [tysk selskab], men blev solgt og installeret af anpartsselskabet Handte France, Strasbourg (Frankrig) (herefter benævnt "Handte France").
  - 4 – I 1987 anlagde TMCS sag mod Bula, Handte GmbH og Handte France ved Tribunal de grande instance de Bonneville (Frankrig) med påstand om erstatning for det tab, selskabet havde lidt som følge af, at de fremstillede og solgte anlæg ikke var i overensstemmelse med reglerne om de sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold på arbejdspladsen, og at de var uegnede til det formål, de skulle anvendes til.
  - Kan TMCS anlægge sag mod Handte GMBH i Frankrig?
    - TMCS har indgået frivillig aftale med Handte France ... ikke med Handte GmbH.
- Erstatning uden for kontrakt - Art. 5.3:
  - ”En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat
  - 3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå”
  - erstatning uden for kontrakt:
    - Et selvstændigt EU-retligt begreb
    - ”ethvert krav om, at en sagsøgt pålægges et erstatningsansvar, som ikke er knyttet til et ”kontraktforhold” i artikel 5, nr. 1’s forstand.”
  - Det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået:
    - Det sted hvor den skadegørende handling er foretaget.
      - Fx fabrikken der har produceret genstanden.
    - Det sted hvor den direkte skade umiddelbart indtræffer.
    - Samt ”vil kunne foregå”
    - Hertz, s. 152:
      - ”Spørgsmålet er imidlertid ... om værnetingsreglen kun kan anvendes i forhold til truende skade når det er sandsynligt (i givet fald hvor sandsynligt) at skade vil indtræffe hvis der ikke gribes ind. Helt konkret kan man spørge om Greenpeace kunne have anlagt retssag ved Københavns byret mod Sydkraft med påstand om lukning af Barsebäck ud fra den betragtning at der kunne ske en ulykke på Barsebäck som forvoldte skade i København ...”.
- Filialværneting – Art. 5.5:
  - ”En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat
  - 5) i sager vedrørende driften af en filial, et agentur eller en lignende virksomhed, ved retten på det sted,

hvor virksomheden er beliggende”

- ”filial ... eller lignende”
  - Et selvstændigt EU-retligt begreb
  - ”et centrum for erhvervsudøvelsen, som *udadtil varigt fremtræder* som en repræsentation for hovedvirksomheden”

Enekompetence – art. 22

- Art. 22:
  - “Enekompetente uden hensyn til bopæl, er :
    - 1) a) i sager om rettigheder over fast ejendom samt om leje eller forpagtning af fast ejendom, retterne i den kontraherende stat, hvor ejendommen er beliggende
    - b) i sager om leje- og forpagtningskontrakter vedrørende fast ejendom, der er indgået til midlertidig privat brug for et tidsrum af højst seks på hinanden følgende måneder, er dog også retterne i den kontraherende stat, på hvis område sagsøgte har bopæl, kompetente, under forudsætning af, at lejer eller forpagter er en fysisk person, og at ejer og lejer eller forpagter har bopæl på samme medlemsstats område.
  - Selvstændige EU-retlige begreber
    - ”Rettigheder over fast ejendom”
      - Begrundelse: efterprøvelser, forespørgsler og syn og skøn
      - En fast ejendoms udstrækning og bestanddele, ejendommens ejer- og besiddelsesforhold, eller eksistensen af andre tinglige rettigheder over ejendommen med henblik på at sikre indehaverne af disse rettigheder beskyttelse af de beføjelser, der knytter sig til deres ret.
      - Fortolkes snævert
        - Skal have virkning erga omnes
        - Ellers ikke (f.eks. ikke i U 2005.2512 H, køber anlagte sag med henblik på en ejendoms tilskødelse).
    - ”Leje eller forpagtning af fast ejendom”
      - Begrundelse: indgående og præceptiv lovregulering i de enkelte medlemsstater
      - Fortolkes snævert
        - Sag 73/77 Sanders, ikke forpagtning af en blomsterforretning
        - Ikke pakkerejser – 11. sept. 1t 34m
        - Undtagelsen

6.5 Internationalt værneting uden for domsforordningens område – s. 138

- Sagsøgte har bopæl uden for Danmark og uden for andet EU-medlemsland.
- Art. 4 – Domsforordningen finder ikke anvendelse for sagsøgte med bopæl uden for EU-medlemsland.
  - Se dog undtagelser under punkt 6.4.3.

6.5.1 International kompetence efter almindelige regler om stedlig kompetence

-

6.5.2 Særlige internationale værnetingsregler uden for Domsforordningen

6.5.2.1 Sager om forbrugeraftaler – s. 139

-

6.5.2.2 Opholdsværneting – s. 140

- § 246, stk. 2.
  - Kan kun anvendes overfor personer.

6.5.2.3 Godsværneting – s. 141

- § 246, stk. 3
  - Kan anvendes både overfor personer og selskaber.
- Kriterier
  - Art
    - Det skal blot have økonomisk værdi.
    - Skal have en vis klarhed og bestemthed. (Kassekredit o.l. kan ikke udgøre gods.
  - Værdi
    - Godset må have en *vis værdi*. Godset må have en sådan værdi at udlændingen overhovedet har haft tanker om fortsat at udnytte sin ejendomsret hertil.
    - NB! UP: der er ikke noget minimum i bestemmelsen. Grænsen er lav. CP, s. 143 note 113.
  - Stedlig tilknytning
    - Simple fordringer => debtors hjemting kan bruges til at anlægge sag, jf. CP, s. 143.
  - Tilhørsforhold
    - Godset skal være til stede på det tidspunkt hvor sagens anlægges.
    - Overdragelse til tredjemand, medfører at der ikke er godsværneting. Sjældent mulighed for at komme igennem med proforma beviser.
- Simple fordringer
  - Kan som udgangspunkt danne grundlag for godsværneting.
  - Fordringen skal ”vistnok” have et vist min. af bestemthed og klarhed. Bestrides fordringen kan dette skabe en vis usikkerhed om fordringen.
- Modfordring
  - I hvilket omfang kan vi på baggrund af en modfordring anlægge sagen .
  - **UP:** En modfordring kan anvendes som grundlg for godsværneting.

Ved gods forstås:
ethvert aktiv af økonomisk værdi, både ejendomsret, panteret og andre begrænsede rettigheder til fast ejendom, løsøre, anpart, aktier og andre værdipapirer, simple fordringer, herunder modkrav, samt immaterielle rettigheder.

6.5.2.4 Begrænsninger i godsværneting – s. 146

- **UP:** En modfordring kan anvendes som grundlg for godsværneting.
- Undtagelser:
  - Modfordringen skal være uafhængig af sagsøgerens hovedfordring
    - U 1926.784 HD
  - Sagsøger må ikke have skabt godsværneting ved uretmæssigt at undlade at opfylde sine forpligtelser over for sagsøgte i den hensigt at opnå etablering af godsværneting her i landet. (Dvs. fortsættelig misligholde en fordring for at skabe en modfordring)
    - NB! mest relevant.
    - U 1978.863 ØLD
  - Skal modfordringen være større end hovedfordringen = formentlig nej
  - Modregningserklæring må ikke være kommet frem.
    - Hvis modregning er sket, eksisterer fordringen ikke mere.

6.6 Domstolens internationale kompetence i særlige typer af sager

-

6.7 Værnetingsaftaler

6.7.1 Baggrunden for brug af værnetingsaftaler – s. 149

6.7.2 Reglerne i RPL om værnetingsaftaler – s. 150

- Værnetingsreglerne er deklaratoriske.
- Parterne kan aftale ved hvilken saglig kompetent domstol en bestemt sag skal indbringes, jf. § 245, stk. 1.
- Forudgående aftale er dog ikke bindende for en forbruger, jf. § 245, stk. 2.
- Værnetingsaftaler har dobbelt virkning:
  - Aftalen gør den valgte domstol kompetent – *prorogation*.
  - Aftalen udelukker oftest andre domstoles kompetence – *derogation*.
- Hvad kan aftales?
  - Værnetingsaftaler kan angå én eller flere bestemte (aktuelle) tvister.
  - Værnetingsaftaler kan angå fremtidige tvister.
    - Disse er dog kun gyldige, såfremt de er begrænset til tvister af bestemt beskaffenhed, fx fra bestemt kontrakt eller et varigt retsforhold som forhandleraftale, aktionær, foreningsmedlemskab e.l..
- Form
  - RPL stiller ikke formkrav. Aftaler kan indgås stiltiende. I modsætning til Domsforordningen art. 23.1.
  - Udebliver sagsøgte fra et aftalt værneting, kan der kun afsiges udeblivelsesdom, hvis sagsøger har påberåbt sig værnetingsaftalen i støvningen, jf. § 352, stk. 1.
- Standardkontrakter
  - Er kun gældende hvis de må anses for at være (blevet) en del af aftalen.
  - Hvor klausulen om værneting har været en del af den underskrevne kontrakt, er den normalt gyldig.
  - Der stilles strengere krav til klausuler uden for kontrakten, eller som først er kommet frem senere end underskrivelsen. Disse kan dog efter omstændighederne stadig lægges til grund.
- Der gælder de almindelige regler om løfters og kontrakters ugyldighed for værnetingsaftaler.

6.7.3 Særlige regler om internationale værnetingsaftaler – s. 154

- Den, der ikke har dansk værneting, kan gyldigt indgå aftale om afgørelse af sager ved dansk domstol, jf. §§ 246, stk. 1 og 245.
- Den, der har hjemting i Danmark (indlænding) kan udelukke de danske domstoles kompetence og give udenlandsk domstol værneting.
  - Sagen skal dog have tilknytning til udlandet, jf. U 1975.428 H.
- En værnetingsaftale kan ikke (almindeligvis) opfattes som en stiltiende lovvalgsaftale.
  - Værnetingslandets processuelle og internationalprivatretlige regler finder anvendelse.

6.7.4 Domsforordningen – s. 156

- UP: Parterne kan frit aftale værneting, jf. art. 23.
- Formkrav
  - Værnetingsaftaler er gyldige hvis de er *indgået skriftligt eller skriftligt bekræftet*, jf. Domsforordningen art. 23.1.a.
  - Skal have fornøden sproglig klarhed og sikkerhed, hvis den skal afskære sagsøger fra at anvende det legale værneting, jf. U 2004.3058 H.
- Betingelser
  - Mindst én af parterne skal være bosat i et medlemsland, jf. art. 23.1.
  - Aftalen skal tillægge en domstol i et medlemsland kompetence, jf. art. 23.1.
  - Skal vedrøre et bestemt retsforhold. (Dog også fremtidige tvister vedrørende retsforholdet).
- Aftalen kan angå allerede opståede tvister eller fremtidige tvister.

- Formodning for at aftalen tildeler den aftalte ret enekompetence.
- Aftalen skal fortolkes efter EU-retlige fortolkningsregler.
- Art. 23:
  - ”Såfremt parterne i tilfælde, hvor mindst en af dem har bopæl på en medlemsstats område, har aftalt, at en ret eller retterne i en medlemsstat skal være kompetente til at påkende **allerede opståede tvister eller fremtidige tvister** i anledning af et bestemt retsforhold, er denne ret eller retterne i den pågældende medlemsstat kompetente. **Medmindre parterne har aftalt andet, er denne ret eller disse retter enekompetente.** En sådan aftale om værneting skal være indgået:
    - a) skriftligt eller mundtligt med skriftlig bekræftelse, eller
    - b) i en form, der er i overensstemmelse med den skik og brug, som parterne følger i deres indbyrdes forhold, eller
    - c) inden for international handel, i en form, der er i overensstemmelse med en sædvane, som parterne har eller burde have kendskab til, og som inden for sådan handel er almindeligt kendt og regelmæssigt fulgt af parter i aftaler af samme type inden for den pågældende handelsbranche
    - 2. med skriftlig sidestilles enhver elektronisk meddelelse, som varigt dokumenterer aftalen som værneting”
- Art. 24
  - Selvom retten ikke er kompetent, bliver den kompetent ved sagsøgtes fremmøde.
    - Medmindre sagsøgte møder frem for at bestride værnetinget.
      - Sagsøgte skal reagere inden for fristerne. (Sml. RPL § 351, stk. 4). Dvs. senest samtidig med at sagsøgte gør indsigelser med realiteten i sagen (fx ”frifindelse”), i forbindelse med svarskriftet.
    - Og medmindre en anden ret er enekompetent efter art. 22. (fast ejendom).
- Art. 26
  - Møder sagsøgte ikke frem.
  - Domstolene skal ex officio tage stilling til hvorvidt de er kompetente.
  - Skal fortolkes uafhængigt af § 248.

10 – Alm. orientering om sagsbehandlingen

- Retten træder *kun* i virksomhed, hvis nogen henvender sig for at få gennemført eller fastslået et krav.
  - Retten rejser ikke en sag *ex officio*, heller ikke sager hvor retten i øvrigt i et vist omfang handler *ex officio*.
- Stævningen – det første processkrift.
  - Sagsøger skal i stævningen formulere en *påstand*, der angiver hvad parten ønsker dommen skal gå ud på.
  - Sagsøgte kan svare på stævningen ved ligeledes at fremsætte en påstand, fx ”frifindelse”.
  - Sagsøgte kan ”*tage bekræftende til genmæle*”, dvs. erkende sagsøgers krav og slutte sig til påstanden.
- Påstande
  -
- Anbringender
  - Parten skal begrunde hvorfor han mener at have et proceskrav.
  - Begrundelsen skal angive de konkrete omstændigheder der menes at begrunde kravet.
  - De omstændigheder, der anføres som begrundelse for proceskravet, betegnes som parternes *anbringender*.
  - Søgsmålgrunde – Anbringender der gøres gældende til støtte for et krav.
  - Indsigelser – Anbringender der fremføres imod et krav.
- Afgørelsen
  - Retten kan kun træffe afgørelse ud fra de anbringender, som gøres gældende af parterne, jf. § 338.
  - Retten benytter af egen drift (*ex officio*) de retsregler, som den finder anvendelige (*jura novit curia*).
- Behandlingen af en retssag falder i 2 dele
  - Forberedelse
    - Forberedelsens formål:
      - parternes stilling til sagens retlige og faktiske omstændigheder
      - hvad skal være genstand for bevisførelse
      - hvilken bevisførelse
      - med henblik på at gennemføre en domsforhandling uden afbrydelser eller udsættelser.
      - Hovedforhandling – tidligere domsforhandling
- Sagsforløb
  - Stævning - §§ 348-350
  - Svarskrift - §§ 351-352
  - Retten indkalder parterne til et forberedende møde - § 353
    - Bør ikke holdes senere end ca. 3 uger efter indleveringen af svarskrift. L168, s. 241.
    - Visse spørgsmål skal behandles - § 353, stk. 1, nr. 1-4.
    - Andre spørgsmål behandles eventuelt – nr. 5-20.
    - Parterne skal møde ved person, der kan træffe bestemmelse med hensyn til sagen, jf. § 353, stk. 2.
    - Bevisførelse der forlænger sagsbehandlingstiden væsentligt, skal fremsættes i det forberedende møde.
      - Prækclusion, jf. § 353, stk. 3.
    - Retten skal fastlægge sagens videre forløb.
      - Frist, fx for syn og skøn
      - frister for processkrifter – replik (sagsøgers) og duplik (sagsøgtes)
        - Sanktioner, såfremt processkriftet ikke indleveres

- retten kan slutte forberedelsen, såfremt det indgår i den fastlagte plan (§ 356, stk. 2)
- forberedelsens afslutning.
- Hovedforhandling
- Forberedelsens afslutning, præklusion.
- Retten kan kræve et processkrift fra en part, jf. § 355, stk. 2.
  - Sanktioner, såfremt processkriftet ikke indleveres
    - retten kan slutte forberedelsen, såfremt det indgår i den fastlagte plan (§ 356, stk. 2)
    - automatisk præklusion vedr. det pågældende spørgsmål (§ 358, stk. 4)
    - udeblivelse, såfremt retten har tilkendegivet dette (§ 360, stk. 5)
- Endeligt påstandsdokument - § 357
  - Sammenfattende processkrift
  - retten kan opfordre, men frivilligt
  - lidt større eller mere udviklede sager
  - det skal indeholde:
    - det samme som et påstandsdokument
    - en uddybende redegørelse for anbringender
    - en uddybende redegørelse for omtvistet faktum
    - domme litteratur m.v.
  - Kan have udeblivelsesvirkning, hvis det ikke afleveres til tiden.

11 – Sagens forberedelse ved indlevering og forkyndelse af stævning

11.1 Sagens forberedelse – s. 228

- Initiativet til en borgerlig sag tilkommer sagsøgeren.
  - Sagsøgers første skridt er udfærdigelse af stævningen.
  - Stævningen samt de dokumenter sagsøger agter at påberåbe sig skal indleveres i kopier til retten, jf. § 348, stk. 4.
  - Sagen er *anlagt*, når stævningen er indleveret til retten, jf. § 348, stk. 1.
- Stævningens indhold fremgår af § 348, stk. 23.
- Stævningen skal forkyndes for sagsøgte, jf. § 153, stk. 1. Medmindre parten har givet afkald på forkyndelse, jf. § 160.
- Nær stævningen er forkyndt, er sagen tingfæstet.

11.2 Sagens anlæg – s. 230

- Sagen anlægges ved indlevering af stævningen til retten, jf. § 348, stk. 1.
- Tidspunktet for sagens anlæg har en række væsentlige retsvirkninger, bl.a. afbrydelse af frister.
- Forholdene på sagens anlæg er afgørende for rettens *stedlige kompetence (værnetinget)*, jf. § 235.
- Sagens værdi har betydning for procesformen, jf. § 401. Værdien bestemmes efter påstanden i stævningen.
- Saganlægs virkning på frister.
  - Saganlæg har normalt virkning som afbrydelse af frister, fx forældelsesfrister ("retsskridt").
  - Sagen skal dog følges op uden uforholdent ophold.
  - Forældelse afbrydes både af fuldbyrdelses- og anerkendelsessøgsmål.
- Dommens virkning regnes tilbage fra sagen anlæg – fx procesrente.
- Processuelle retsvirkninger
  - En anlagt sag har litispændensvirkning. Et nyt søgsmål af samme indhold mellem samme parter må afvises.

11.3 Stævningens forkyndelse (tingfæstning) – s. 237

- Nær stævningen er forkyndt for sagsøgte, er sagen tingfæstet.
- Forkyndelsen er en nødvendig forudsætning for, at retten kan afsige udeblivelsesdom.

11.5 Stævningens indhold og forkyndelse

11.5.1 Stævningens indhold og bilag – s. 239

- Reglerne er ens i byretterne og Sø- og Handelsretten.
- Reglerne findes i RPL § 348, stk. 2 og 3.
- Parternes navne og adresser - § 348, stk. 2, nr. 1
  - Sagsøgte forkert (CP, s. 240).
    - U 2002 B 96: "Hvis der mellem **sagsøgeren, den oprindelige sagsøgte og den tredjemand**, som den oprindelige sagsøgte ønskes ombyttet med, er enighed om, at der kan ske ombytning, antages det de - få - steder i teorien, hvor spørgsmålet er omtalt, at en sådan ombytning kan finde sted."
    - Ellers spørgsmål om
      - RPL § 349, stk. 2: "Retten kan indrømme sagsøgeren en frist til at afhjælpe mangler som nævnt i stk. 1."
      - Eller afvisning (beslutning eller kendelse)
    - U 2002 B 96:

- “Ud fra de to Højesteretsafgørelser kan det konkluderes, at der ikke kan ske ombytning af en sagsøgt, hvis den sagsøgte eller den tredjemand, der ønskes ombyttet til, modsætter sig dette. UfR 2000.1836 H omhandler en situation, der ikke er ombytning, men blot en berigtigelse af sagsøgtens rette navn og adresse. Dette kan vel sammenlignes med den situation, at en sagsøgt person ændrer navn, fx på grund af indgåelse af ægteskab. Der er påviseligt stadig tale om nøjagtigt den samme sagsøgte. Alle andre former for ombytning af en sagsøgt kan derimod ikke ske uden enighed, sagsøgeren er her henvist til at anlægge selvstændig sag mod den, der ønskes inddraget i sagen.”
- Dom over person der driver virksomhed, men virksomhed drevet som ApS.
  - U 1987 196 V Landsretten:
    - ”Ved udeblivelsesdommen, der er afsagt ved påstempling på stævningen, der var udtaget mod »Knaspers Discotek v/ Jørgen Lundsgaard« findes indstævnte personligt at være dømt til betaling af det i stævningen og dommen omhandlede beløb med renter og omkostninger. Fogedretten findes ikke under den begærte udlægsforretning at have været beføjet til at tage stilling til det materielle spørgsmål om, hvorvidt det var indstævnte eller et af ham ledet anpartsselskab, der efter det underliggende forhold til appellanten hæftede overfor denne for det af appellanten fremsatte krav.”
- Hvis der er fældet dom over et selskab, kan der ikke tvangsfuldbyrdes overfor de personer der driver virksomheden. U 1987.822 H desuden U 2000.1627 V
- Den ret, ved hvilken sagen anlægges - § 348, stk. 2, nr. 2
- Sagsøgers påstand - § 348, stk. 2, nr. 3
- Sagsfremstilling - § 348, stk. 2, nr. 4
- Angivelse af dokumenter og beviser - § 348, stk. 2, nr. 5
- Forslag til sagens behandling - § 348, stk. 2, nr. 6

11.5.2 Forkyndelse – s. 251

- Forkyndelse har to formål.
  - Den skal sikre, at en meddelelse kommer til adressatens kundskab
  - Den skal sikre bevis for dette, således at visse retsvirkninger – f.eks. udeblivelse – kan indtræde.
- RPL §§ 155-157
  - Brevforkyndelse - § 156
  - Digital forkyndelse - § 156 a
  - postforkyndelse - § 157
  - stævningsmandsforkyndelse
- RPL § 163 – Forkyndelse er gyldig, selv om meddelelsen ikke kommer til vedkommendes kundskab.
  - Hvis fremgangsmåden i §§ 155-157 er fuldt, jf. § 163, stk. 1.
  - Fremgangsmåden ikke fuldt. § 163, stk. 2.
    - Tilstrækkeligt at adressaten har fået meddelelsen i hænde.
- Hvornår skal der forkyndes? RPL §§ 153-154
  - Processuelle meddelelser forkyndes, medmindre andet er bestemt i RPL, jf. § 153, stk. 1.
NB! Bestemmelsen bortfortolkes. Altid anvende § 154, stk. 1.
  - Rettens formand bestemmer hvorledes meddelelse gives, medmindre loven regulerer, jf. § 154, stk. 1.
  - => UP: Rettens formand bestemmer formen, såfremt der ikke er krav om forkyndelse eller i øvrigt foreskrevet en særlig form for meddelelse i den relevante bestemmelse.
- Andre kan modtage forkyndelse
  - Frafald af kald og varsel - § 160
    - Typisk advokaten der gør dette på vegne af sin klient.
  - Advokaten kan modtage forkyndelse - § 161

- Nok at advokaten har fået ”brevet” i hænde, jf. § 163, stk. 2.

11.5.3 Stævnevarsel – s. 255

- Retten fastsætter en frist for indlevering af svarskrift.
- Denne frist (*stævnevarset*) skal i almindelighed være mindst 2 uger regnet fra forkyndelsen, jf. § 351.

12 – Sagens forberedelse efter stævningens forkyndelse

12.1 Grundprincipper

12.2 Forberedelse af byretssager og Sø- og Handelsretssager – s. 263

- Svarkrift
  - § 352

12.3 Forberedelse af sager af mindre værdi (småsagsprocessen) – s. 273

- RPL kap. 39. § 400 ff.
- Hovedsigtet med reglerne er en forenklet proces, sikre tryghed samt være billig.
- Finder anvendelse på byretssager og boligsager, men *ikke* Sø- og Handelsretssager.
- Sagens økonomiske må højst være 50.000 kr, jf. § 400, stk. 1, nr. 1.
  - Det kan aftales at reglerne finder anvendelse uanset, jf. § 400, stk. 1, nr. 2.

12.4 Udsættelse – s. 276

- Behandlingen af en sag kan udsættes når dette findes påkrævet, jf. § 345.
- Det er retten som træffer beslutningen om udsættelse.

13 – Hovedforhandling

14 – Inddragelse af nyt processtof i sagen

15 – Udeblivelse

16 – Sagens ophævelse

21 – Objektiv kumulation

21.1 Sager med en flerhed af krav og af parter

- Kumulation = Samling af flere krav til afgørelse under én sag.
- Objektiv kumulation
  - Vedrører sagens genstand.
  - Flere krav mellem de samme to parter.
- Subjekt kumulation
  - Vedrører (også) sagens parter.
  - Flere krav mellem mere end to parter.
- Letter sagsbehandlingen ved at samle bevisførelse og behandle kravene i en samlet procedure.
- RPL § 249 “flere krav”
  - Foreligger der et eller flere krav
    - Eksempel: Købers påstand om naturalopfyldelse (vare leveres). Alternativt erstatning (dækningskøb).
      - Formentlig ”flere” krav.
  - Ved flere krav, står det frit for, om man vil samle kravene under en sag, eller dele det op i flere sager.
- “En objektiv kumulation er *oprindelig*, når kravene er fremsat inden forberedelsens slutning, jfr. § 249, stk. 4, smh.m. §§ 358 og 363 ... .” CP, s. 429.
  - Betydning for præklusion af nova.
  - Ved efterfølgende kumulation kobles reglerne for nova på.
- Rettens muligheder for at korrigere
  - § 253
  - § 254

21.2 Oprindelig, objektiv kumulation fra sagsøgerens side – s. 431

- Betingelser for kumulation efter § 249, stk. 1
  - værneting i Danmark for **alle** krav
  - *stedlig* kompetence for **et** krav
  - *saglig* kompetence for **et** krav
    - krav, der henhører under særlige domstole kan kumuleres
    - Men § 249, stk. 3 – “henviser kravet til afgørelse ved rette domstol.”
  - samme processuelle regler. - Fx ægteskabssager.

21.3 Efterfølgende, objektiv kumulation fra sagsøgerens side – s. 434

21.4 Modkrav (objektiv kumulation fra sagsøgtes side) – s. 435

- Modkrav
  - lettere og billigere sagsbehandling
  - undgå tab for sagsøgte.
  - ”Modkrav”
  - ikke indsigelse
    - “... og blotte indsigelser mod sagsøgerens påstand falder derimod uden for bestemmelsen. Grænsen mellem modkrav og indsigelser kan være vanskelig at drage. Den sagsøgte købers krav om frifindelse, fordi han har hævet købet eller om et forholdsmæssigt afslag i købesummen på grund af mangler ved salgsgenstanden er indsigelser, mens køberens krav om erstatning, fordi salgsgenstanden

er mangelfuld, er et modkrav (en konneks modfordring.” CP, s. 438.

- De behandles i almindelighed efter samme processuelle regler
  - men § 249, stk. 3. - indsigelser kan ikke henvises til en anden domstol.
- Begrebet omfatter mere end området for modregning som en ophørsgrund for fordringer
- Materiel modregning
  - modregningserklæring inden sagen
  - “Fremsettelse af en modfordring i retten må i almindelighed opfattes som en afgivelse af modregningserklæring.” CP, s. 437.
- Modkrav om kompensation
  - “Påstand om hel eller delvis frifindelse”
  - Ingen betingelser for at fremsætte krav om kompensation. (Så indlysende at der ikke er fundet anledning til lovregulering herom).
- Selvstændig dom for modkravet
  - “Påstand om dom” og “selvstændig dom for modkravet” - § 249, stk. 2.
  - Selvom sagsøger ikke får medhold stopper sagen ikke før der er taget stilling til modkravet.
- ”Udlænding” anlægger sag mod ”dansker”
  - Modkravet (fordringen) kan bruges til at danne godsværneting, jf. § 246, stk. 3.
    - Således er der værneting i DK, jf. § 249, stk. 2, nr. 1.
  - Eller der er konneksitet i kravene. (Udspringer af samme kontrakt).
  - For EU-borgere, se domsforordningen art. 6, nr. 3.
    - Alene konneksiteten kan medføre at der kan fremsættes modkrav.
    - Kun modkrav til selvstændig dom er reguleret ved art. 6, nr. 3
      - U 1996.13 VLD
        - EU-domstolens udtalelse: “Den forelæggende rets første spørgsmål må derfor besvares med, at konventionens artikel 6, nr. 3, kun omfatter modfordringer, der af sagsøgte fremsættes til selvstændig dom. Bestemmelsen omfatter ikke den situation, hvor en sagsøgt alene som en indsigelse gør gældende, at han har et krav mod sagsøgeren. Hvilke indsigelser der kan gøres gældende og betingelserne herfor afgøres efter reglerne i national ret.”
- Konneksitet
  - U 2001 370 H
    - Sagsøger (et portugisisk selskab) havde løbende leveret tøj til et dansk selskab. Sagsøger havde et krav på ca. 60.000 kroner for leveret tøj og anlagde sag i Danmark. Sagsøgte fremsatte modkrav til selvstændig dom på ca. 1,6 mio. kroner (erstatning bl.a. for mangler og forsinkelse).
    - Højesteret: “Såvel det krav, som gøres gældende af Commercial Textiles, som det modkrav, som af Cha Cha Denmark gøres gældende til selvstændig dom, vedrører leverancer af tøj fra Commercial Textiles til Cha Cha Denmark, som har fundet sted som led i et *fast* samhandelsforhold mellem parterne. Det må endvidere lægges til grund, at en del af Cha Cha Danmarks modkrav kan henføres til *de samme leverancer*, som Commercial Textiles' krav angår, og at den øvrige del af modkravet er begrundet i tilsvarende indsigelser mod andre leverancer fra samme periode. Højesteret finder, at kravet om konneksitet i Domskonventionens art. 6, nr. 3, i hvert fald under disse omstændigheder må anses for opfyldt, og stadfæster derfor byrettens kendelse.”

22 – Subjektiv kumulation

22.1 Definition og anvendelse af subjektiv kumulation

- Subjektiv kumulation
  - Krav der efter deres beskaffenhed kunne gøres gældende hver for sig i flere sager af eller mod flere parter.
  - Flere end to parter.
  - Flere sagsøgere = *aktiv* kumulation
  - Flere sagsøgte = *passiv* kumulation
- Oprindelig subjektiv kumulation
  - Parterne har forenet deres krav fra sagens begyndelse.
- Efterfølgende subjektiv kumulation
  - En ny part indstævnes som *adcitatus* eller indtræder som *intervenient*.

22.2 Oprindelig subjektiv kumulation – s. 445

- Betingelserne for objektiv kumulation i § 249, stk. 1, er gentaget i § 250, stk. 1, nr. 1-4 og skal være opfyldt.
  - Der er værneting for alle kravene her i landet, jf. § 250, stk. 1, nr. 1.
    - Værnetingsaftaler udelukker ikke nødvendigvis kumulation.
  - retten er værneting for (bare) ét af kravene, jf. nr. 2
  - retten er saglig kompetent for (bare) ét af kravene
  - alle kravene kan behandles efter samme processuelle regler.
- Desuden, § 250, stk. 1, nr. 5:
  - ingen af parterne gør indsigelse mod kumulationen, *eller*
  - kravene har en sådan sammenhæng, at de uanset fremsatte indsigelser bør behandles under én sag.
    - Retten skal ikke påse sammenhængen ex officio, hvor ingen indsigelser er fremsat.
      - Finder retten det uhensigtsmæssigt at behandle kravet, kan dette udskilles, jf. § 253.
    - Fremsætter en part indsigelser, kan kumulation kun opretholdes hvis den indbyrdes forbindelse mellem kravene medfører at det er bedst at behandle under ét.
- Retten kan henvise krav den ikke er kompetent til at behandle til afgørelse ved rette domstol, jf. § 250, stk. 4.
- Er betingelserne i stk. 1 ikke opfyldt, må der ske afvisning ved dom, delvis afvisning ved kendelse eller henvisning til rette domstol.
- Der er ikke pligt til at foretage kumulation.

22.2.4 Behandling af sager med flere parter – s. 448

- Udfaldet af en subjektivt kumuleret sag kan blive forskelligt for parterne. Under sagen optræder den enkelte part uafhængigt af de øvrige parter.
- Parterne træffer hver for sig afgørelse om anke af dommen.
- De sagsøgte kan fremsætte modkrav efter de almindelige regler i § 249.

22.3 Adcitation

22.3.1 Adcitation fra sagsøgeren – s. 450

- Hver part kan inddrage krav mod tredjemand under sagen, jf. § 250, stk. 2.
- Adcitation = efterfølgende at medindstævne tredjemand
-

22.3.2 Adcitation fra sagsøgte – s. 451

22.3.3 Fremgangsmåden ved adcitation og appel – s. 452

22.4 Hovedintervention – s. 453

22.4.1 Almindelig karakteristik af hovedintervention

22.4.2 Betingelserne for hovedintervention – s. 454

22.4.3 Fremgangsmåden ved hovedintervention – s. 456

22.5 Biintervention og procesunderretning (litis denuntiation)

22.5.1 Biintervention

22.5.1.1 Betingelser – s. 456

22.5.1.2 Fremgangsmåden ved biintervention – s. 459

22.5.2 Procesunderretning (litis denuntiation) – s. 461

22.6 Særregler om kumulation m.m. i andre love – s. 463